

Izjava gosp. Snela i gđe Martinis o Republici Hrvatskoj
Sastanak Izvršnog odbora
7. studenoga 2012.

Hrvatske vlasti pridaju veliku važnost otvorenim i konstruktivnim razgovorima sa članovima Misije MMF-a obavljenima tijekom njihova posjeta Hrvatskoj. Načelno se slažu s ocjenom i savjetima o politikama članova Misije iz Izvešća o konzultacijama u vezi s člankom IV. Statuta MMF-a i smatraju korisnima informativne popratne dokumente u kojima su opravdano u središtu pozornosti dva najvažnija pitanja hrvatskoga gospodarstva – pokretači rasta i konkurentnost.

Gospodarska kretanja i izgledi

Hrvatsko gospodarstvo i dalje se suočava sa složenim problemima jer kriza u europodručju znatno utječe na izvozne rezultate zemlje i povjerenje ulagača. Nakon stagnacije u 2011., ovogodišnji rast BDP-a ponovo je poprimio negativne vrijednosti zbog smanjenja domaće i inozemne potražnje. Inozemna izravna ulaganja dodatno su se smanjila, a u uvjetima sniženih kapitalnih priljeva nastavljeno je razduživanje privatnog sektora. Manjak na tekućem računu platne bilance stabilizirao se na oko 1 posto BDP-a zbog slabije uvozne potražnje. Stabilizirao se i inozemni dug, ali na visokoj razini, pa je i dalje glavna bolna točka gospodarstva.

Inflacija se od ožujka ove godine povećala, potaknuta povećanjem osnovne stope PDV-a i rastom cijena plina i električne energije koje se reguliraju na lokalnoj razini. Zbog toga bi se prosječna godišnja inflacija potrošačkih cijena u 2012. mogla povećati na približno 3,3 posto, ali očekuje se da će se u 2013. usporiti jer slaba osobna potrošnja i nepovoljna situacija na tržištu rada suzbijaju inflatorne pritiske.

Prema kretanjima na tromjesečnoj razni moglo bi se zaključiti da je recesija na prekretnici jer se BDP u drugom tromjesečju stabilizirao, ponajviše zbog dobrih rezultata u turizmu. U predstojećem se razdoblju očekuje da će se do kraja godine nastaviti umjeren rast, uglavnom potaknut pokretanjem investicijskog ciklusa u javnom sektoru. Postupan oporavak trebao bi se nastaviti tijekom 2013. kako budu rasli izvoz i ulaganja, a dodatni poticaj pružit će rast povjerenja nakon očekivanoga pristupanja Hrvatske EU. Međutim, s obzirom na još uvijek visoku nezaposlenost i nastavak fiskalne konsolidacije, oporavak će vjerojatno biti usporen. S obzirom na navedeno, predstavnici hrvatskih vlasti u načelu se slažu s ocjenom izgleda članova Misije. Slažu se i da među rizicima za takve izgleda očito prevladavaju oni s negativnim predznakom, s tim da je znatno pogoršanje krize u europodručju najvažniji izvor rizika koji bi trgovinskim i financijskim kanalima mogli utjecati na Hrvatsku.

Što se tiče srednjoročnih izgleda, predstavnici hrvatskih vlasti svjesni su toga da su iscrpljeni

pokretači rasta iz pretkriznog razdoblja, odnosno privatna i državna potrošnja podupirana priljevima koji stvaraju dug, i da Hrvatska treba razviti nov model rasta usredotočen na izvoz i konkurentnost. Stoga hrvatske vlasti namjeravaju provesti kombinaciju strukturnih reformi, restriktivne fiskalne politike i u razumnoj mjeri ekspanzivne monetarne politike kako bi poduprle preraspodjelu ograničenih sredstava iz potrošnje u ulaganja i iskoristile ta ulaganja za pokretanje održivoga gospodarskog rasta potpomognutog niskom inflacijom i stabilnim tečajem.

Fiskalna politika

Od posljednjih konzultacija u vezi s člankom IV. Statuta MMF-a, hrvatske vlasti su pokrenule znatnu fiskalnu konsolidaciju. Nova Vlada, izabrana u prosincu 2011., u veljači je donijela novi proračun u kojemu se i na prihodnoj i na rashodnoj strani predviđaju značajne promjene u cilju stabiliziranja javnih financija.

U ožujku je osnovna stopa PDV-a povećana s 23 na 25 posto, a zatim su doprinosi za obvezno zdravstveno osiguranje smanjeni s 15 na 13 posto. Unatoč negativnim gospodarskim kretanjima, proračun se uglavnom ostvaruje kako je planirano. Proračunski prihodi bili su viši nego što je prognozirano, uz povećanje od 3,6 posto u prvih sedam mjeseci ove godine, uglavnom zahvaljujući izmjenama u poreznom zakonodavstvu i boljoj naplati poreza i doprinosa. Bez obzira na smanjenje stope doprinosa za zdravstveno osiguranje, ti su se prihodi neznatno povećali jer je Vlada propisala da poslodavci ne smiju isplaćivati plaće zaposlenicima prije nego što plate doprinose državi.

Proračunski rashodi također se zadržavaju u planiranim okvirima. Međutim, struktura rashoda nešto je nepovoljnija nego što je isprva planirano jer se povećanje tekuće potrošnje uglavnom kompenzira smanjenjem kapitalnih ulaganja. Premašivanje zacrtanog iznosa tekuće potrošnje ponajviše je uzrokovano povećanjem naknada zaposlenicima u javnom sektoru i privremenim proračunskim financiranjem koje je bilo na snazi u prvom tromjesečju 2012. Bez obzira na takvu strukturu rashoda, cilj vezan uz smanjenje proračunskog manjka od 1,2 posto BDP-a u 2012. vjerojatno će se ostvariti.

Vlada je donijela nekoliko važnih mjera za smanjenje mase plaća u javnom sektoru. Otkazana je većina ugovora o radu na određeno vrijeme, smanjene su naknade za prekovremeni rad i drugi dodaci na plaću, a u tijeku je racionalizacija državnih agencija. Sabor je donio Zakon o zastupanju prema kojemu Vlada može otkazati kolektivne ugovore tri mjeseca nakon njihova isteka. Ovim je zakonom omogućeno Vladi da već ove godine ukine božićnice i smanji plaće u dijelu javnog sektora.

Unatoč provedenoj konsolidaciji, rast javnog duga bio je znatno veći zbog preuzimanja obveza brodogradilišta. Predstavnici hrvatskih vlasti potpuno su svjesni da u narednom razdoblju treba nastaviti proces fiskalne konsolidacije kako bi se udio javnog duga u BDP-u počeo smanjivati. Financijska tržišta i agencije za utvrđivanje rejtinga prepoznali su opredijeljenost hrvatskih vlasti za provedbu fiskalne konsolidacije: smanjene su razlike prinosa na državne obveznice, a agencija Fitch Ratings nedavno je promijenila svoju ocjenu gospodarskih izgleda Hrvatske iz negativne u stabilnu.

Vlada je za 2013. već najavila nekoliko mjera za daljnju fiskalnu konsolidaciju, uključujući uvođenje vrijednosnoga poreza na imovinu, povećanje trošarina i uvođenje fiskalne blagajne. Predstavnici hrvatskih vlasti slažu se s ocjenom članova Misije kako su potrebne dodatne

mjere da bi se postiglo smanjenje rashoda od 1 posto BDP-a (prilagođeno za troškove povezane sa starenjem stanovništva) predviđeno u Zakonu o fiskalnoj odgovornosti. Stoga će Vlada pri izradi proračuna za 2013., čija je priprema u tijeku, uzeti u obzir prijedloge članova Misije. Međutim, za razliku od članova Misije, predstavnici hrvatskih vlasti smatraju primjerenim povećati nultu stopu PDV-a na 5 posto iduće godine, s obzirom na osjetljivost socijalno najugroženijeg dijela stanovništva na cijene proizvoda na koje se ta odluka odnosi. Kompenzacijska mjera hrvatskih vlasti bila bi započinjanje s prilagodbom trošarina razinama u EU u siječnju, a ne u srpnju 2013.

Monetarna politika i financijski sustav

Monetarne vlasti i dalje su čvrsto opredijeljene za politiku održavanja stabilnog tečaja. Ta je politika dobro služila Hrvatskoj jer je osigurala sidro za inflacijska očekivanja i očuvala povjerenje u monetarnom i financijskom sustavu u uvjetima raširene euroizacije i velike valutne izloženosti privatnog i javnog sektora. Središnja banka ipak dopušta određenu kolebljivost kune na godišnjoj razini u skladu s redovnim sezonskim kretanjima i kako bi ograničila špekulacije, ali samo u onoj mjeri u kojoj to ne utječe na očekivanja o općenitoj stabilnosti valute. Predstavnici hrvatskih vlasti naglašavaju da bi deprecijacija tečaja bila pogubna za financijsku stabilnost i održivost inozemnog duga, pa tako i za sveukupnu makroekonomsku stabilnost, a da nije sigurno kakve bi učinke imala na izvoznu konkurentnost s obzirom na nisku izvoznu bazu i veliku uvoznu komponentu u izvozu.

Održavajući stabilnost tečaja, Hrvatska narodna banka također podupire visoku razinu domaće likvidnosti u nastojanju da potakne oporavak kreditiranja i stimulira gospodarsku aktivnost u zemlji. S tim u vezi, spuštanjem stope obvezne pričuve u svibnju središnja je banka dala svoj prilog uspostavi novoga kreditnog programa za potporu kreditiranja izvoznika. HNB će i u idućem razdoblju nastaviti podržavati likvidnost u bankovnom sustavu kako bi pridonijela poboljšanju uvjeta financiranja u zemlji. Međutim, ekspanzivno usmjerenje monetarne politike nastavit će se samo u onoj mjeri u kojoj ne ugrožava tečaj, a time i cjenovnu i financijsku stabilnost.

S obzirom na osobitosti hrvatskog monetarnog okružja, a posebno visoku euroizaciju i inozemnu zaduženost, potrebne su odgovarajuće rezerve likvidnosti. Središnja banka zato postojano povećava međunarodne pričuve, a to je činila i u nekoliko posljednjih godina, unatoč znatnom smanjenju kapitalnih priljeva. Treba napomenuti da su na kraju 2008. pričuve iznosile 9,1 milijardu eura (što odgovara 19 posto BDP-a i 4,6 mjeseci uvoza), a da je sadašnja razina pričuva 11,4 milijarde eura, što odgovara 25,7 posto BDP-a i 7,2 mjeseca uvoza. HNB smatra tu razinu pričuva primjerenom jer one uvelike premašuju iznos primarnog novca i pokrivaju više od 7 mjeseci uvoza. Iako pričuve pokrivaju nešto manje od 100 posto kratkoročnog duga (oko 80 posto), treba voditi računa o dijelu inozemnog duga koji se odnosi na unutarsektorski dug (tj. dug društava kćeri prema maticama), koji čini više od jedne trećine ukupnog iznosa inozemnog duga. Ako se barem jedan dio tog duga smatra stabilnim, pokrivenost kratkoročnog duga premašuje prag od 100 posto. Unatoč tome, politika HNB-a i dalje će biti usmjerena prema daljnjoj postupnoj akumulaciji pričuva, ovisno o dinamici tokova kapitala i na način koji ne kolidira s temeljnom tečajnom politikom.

Hrvatski bankovni sustav pokazao se vrlo otpornim i tijekom krize na tržištu drugorazrednih hipotekarnih kredita u SAD-u i tijekom krize u europodručju, ponajviše zahvaljujući čvrstim fundamentima i makrobonitetnim mjerama provedenima u pretkriznom razdoblju. Likvidnost bankovnog sustava i dalje je visoka, a profitabilnost od približno 8 posto zadovoljavajuća,

unatoč rastućim potrebama za formiranjem rezervacija zbog rasta loših kredita. Visoka stopa adekvatnosti kapitala bankarskog sektora (20,2 posto na kraju lipnja) dostatna je za osiguranje njegove otpornosti na moguće šokove.

Proces razduživanja u bankama iz europodručja do sada je tek u manjoj mjeri djelovao na hrvatski bankovni sustav, zahvaljujući solidnoj profitabilnosti domaćih banaka i strogoj makrobonitetnoj politici kojom su stvorene znatne rezerve inozemne likvidnosti u bankama. Nadalje, stalan rast domaćih depozita do sada je bio dostatan za financiranje smanjene potražnje za kreditima. U narednom će razdoblju za postojan oporavak gospodarstva biti ključno da banke pojačaju svoju kreditnu aktivnost. Međutim, treba imati na umu da takav oporavak kreditiranja podliježe rizicima koji nastaju zbog toga što matične zemlje uvode (formalne i neformalne) makrobonitetne mjere usmjerene na cjelokupnu izloženost svojih banaka i njihovih podružnica. Stoga moramo na kooperativan način onemogućiti ostvarenje tog rizika.

Strukturne reforme

Konkurentnost je i dalje najveći izazov za povećanje hrvatskoga gospodarskog rasta. U tom cilju, nedavno smanjenje doprinosa za socijalno osiguranje dovelo je do smanjenja troškova rada i premještanja poreznog opterećenja s rada na potrošnju. Nadalje, nedavno ukidanje poreza na reinvestiranu dobit ulagača i smanjenja nekih neporeznih davanja smatraju se dobrodošlim pokazateljima namjere Vlade da potakne inozemna izravna ulaganja. Naposljetku, Vlada će u nadolazećim mjesecima započeti reformu zakona o radu, kojim će se olakšati zapošljavanje na određeno vrijeme i sa skraćenim radnim vremenom.

U kolovozu 2012. Vlada je donijela novi program sveobuhvatnih strukturnih reformi. Program sadržava mjere za širok opseg područja, uključujući reforme raspodjele subvencija, restrukturiranje javnih poduzeća i reforme tržišta rada, zdravstvenog sustava, sustava socijalnog osiguranja i mirovinskog sustava. Predviđene reforme velikim se dijelom odnose i na poboljšanje poslovne klime, smanjenje birokracije i unapređenje administrativnih kapaciteta za iskorištavanje sredstava iz fondova EU.

U transportnom sektoru, restrukturiranje državnog željezničkog poduzeća već je dobro u tijeku. Tvrtke kargo, putnički prijevoz i infrastruktura sada su zasebni subjekti, Vlada trenutačno pregovara o privatizaciji kargo tvrtke, a ostali se dijelovi pripremaju za financiranje iz fondova EU. Državna cestovna poduzeća također prolaze kroz proces restrukturiranja, uključujući znatna smanjenja broja zaposlenih i monetizaciju cestovne infrastrukture nuđenjem koncesija privatnim partnerima. Proces restrukturiranja brodogradilišta ušao je u završnu fazu kako bi se udovoljilo zahtjevima EU da se brodogradilišta moraju privatizirati ili da moraju vratiti dobivena državna sredstva kako bi se poštivalo pravo o tržišnom natjecanju EU.

Nova Vlada najavila je fleksibilniji pristup privatizaciji, uključujući prodaju državnih tvrtki koje nisu strateški važne u idućim godinama. Planira se da će se privatizacija državne banke i osiguravajućeg društva privesti kraju u prvom tromjesečju 2013. Nadalje, Vlada se priprema za privatizaciju nekoliko državnih poduzeća u turističkom i poljoprivrednom sektoru.

Zaključujemo da hrvatske vlasti vode računa o izazovima koji im predstoje, ali i da čvrsto vjeruju kako će se pravom kombinacijom politika, uz povećane napore da se provedu predviđene reforme, poboljšati konkurentnost i potencijal rasta gospodarstva.